

СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Концепція сталого розвитку має довгу історію становлення. Починаючи від наукових праць В.І. Вернадського про ноосферу (початок минулого сторіччя), декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), де було зазначено зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього природного середовища, конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) і сьогодні.

Появу терміну «сталий розвиток» пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його в звіті «Наше спільне майбутнє», що було підготовлено для ООН і опубліковано у 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку. Сталий розвиток вона визначала як розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Але все ж таки, найпомітнішими кроками у розробці концепції сталого розвитку стали конференція ООН з проблем довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.) та XIX спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН з тих же питань за участі глав держав та урядів (Нью-Йорк, 1997 р.). Головна ідея сталого розвитку полягає у відмові від концепції споживацтва, при якій ріст споживання вважається головним критерієм соціально-економічного розвитку. Необхідним є пошук такого співвідношення між природокористуванням і соціально-економічним розвитком, яке б забезпечило раціональне, економне і ефективне використання природних ресурсів, підтримувало б екологічну безпеку суспільства, і разом з тим гарантувало б необхідну якість життя і добробуту населення.

Так, після опублікування в 1987 р. доповіді Комісії по економічному розвитку ООН «Наше спільне майбутнє» вчені та аналітики запропонували понад 70 визначень поняття сталого розвитку. Спроби визначити зміст цього процесу науковим товариством не мали позитивного результату, навпаки – з'явилися нові терміни: зрівноважений, стійкий, збалансований, екорозвиток та ін. Інтерпретація поняття «сталий розвиток» наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Огляд визначень поняття «стійкий розвиток»

№з/п	Автор	Тлумачення поняття
1	Семенов В.Ф.	Процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умов збереження та поетапного відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь.
2	Брундтланд Г.Х.	Близьке до поняття «екорозвиток» - модель соціально-економічного розвитку, за якої досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління людей без того, щоб майбутні покоління були позбавлені такої можливості внаслідок вичерпання природних ресурсів і деградації навколишнього середовища;
3	Ріо-конференція'92 (Hunter, 1994, Програма 1993)	Це такий розвиток, що задовольняє потреби сьогодні, але не ставлячи під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.
4	Делай Г.Е. (Daly, 1990)	Розвиток, при якому зростання не перевищує несучої здатності навколишнього середовища можна вважати соціально стійким
5	Мельник Л.Г., Шапочка М.К.	Можливість жити «на відсотки» з природного капіталу; Справедливість між поколіннями і всередині одного покоління у використанні природних благ; Є однією з утопій людства, що, не маючи чітких критеріальних меж, у якості чергового «світлого майбутнього» дозволяє нескінченно багато фантазувати про конкретні цільові орієнтації, шляхи та засоби наближення до кінцевої мети; Підтримання добробуту людини і суспільного устрою за допомогою життєзабезпечувальних функцій природи як основи суспільного розвитку.
6	Прудун В.П.	Не можна досягти без урахування екологічних обмежень, зумовлених всезростаючим негативним впливом виробництва на навколишнє середовище, виснаженням, деградацією і забрудненням найважливіших життєзабезпечуючих природних ресурсів.
7	Красовська Н.С.	Процес зміни якісних характеристик соціально-економічної системи в умовах екологічних обмежень для забезпечення можливості задоволення потреб майбутніх поколінь.
8	Лебідь В.М.	Сталий розвиток складних соціо-еколого-економічних систем забезпечується завдяки розробленню і впровадженню відповідної державної екологічної політики (цілісна сукупність методів та інструментів управління, за допомогою яких організуються, регулюються і координуються процеси охорони навколишнього середовища і природокористування у взаємозв'язку з виробничими та соціально-економічними процесами, відтворюється якість довкілля як специфічне суспільне благо, задовольняються сировинні і екологічні потреби).

9	Кондіус І.С.	Багатовимірний процес змін, який відображає здатність системи стабільно забезпечувати динамічне зростання, зберігаючи рівновагу та збалансованість рівноцінних за своєю значимістю взаємозв'язаних соціальної, економічної та екологічної сфер, протидіючи негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.
10	Шкарупа О.В.	«Екологічно сталий розвиток регіону» - динамічний, гомеостатичний процес, спрямований на збереження та відтворення екологічних та соціально-економічних систем регіону з метою забезпечення сталого розвитку держави.
11	Борщук Є.М.	Проблема сталого розвитку автором трактується як необхідність розробки механізмів узгодження соціальних дій, закономірностей соціального розвитку з природними законами.
12	Фещенко В.П.	Це форма соціально-економічного розвитку суспільства з використанням механізмів еколого-економічного розвитку, за допомогою яких враховуються інтереси теперішнього і майбутнього поколінь, і які спрямовані на забезпечення високого рівня якості природного середовища життєдіяльності людини.
13	Сизоненко О.А.	Під сталим розвитком промислового підприємства пропонується розуміти такий розвиток, при якому поліпшення його економічних показників не погіршує екологічних показників і навпаки, що забезпечує збалансованість досягнення еколого-економічних цілей та гарантує соціальну гармонію.
14	Кірейцева А.В., Замула І. В.	Сталий розвиток – це багатовимірний процес змін, який відображає здатність системи стабільно забезпечувати динамічне зростання, зберігаючи рівновагу та збалансованість рівноцінних за своєю значимістю взаємозв'язаних соціальної, економічної та екологічної сфер, протидіючи негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.
15	Майкл Томас	Здатність задовольняти потреби нинішнього покоління, одночасно сприяючи потребам майбутніх поколінь. Існує додаткова відповідальність нинішнім поколінням за поліпшення життя майбутніх, шляхом відновлення попередньої шкоди екосистемі і застосування максимальних зусиль щодо протидій подальших пошкоджень екології.

Всі наведені поняття є тотожними. Але, вчені по-різному підходять до розуміння цього поняття. Так, Мельник Л.Г., Шапочка М.К., Делай Г.Е., Брундтланд Г.Х., Семенов В.Ф., Замула І.В., Кірейцева Г.В. мають економічну точку зору. Сталий розвиток визначають як складову комплексного сталого соціо-еколого-економічного розвитку території, для досягнення якого необхідне збалансування всіх його сфер. При цьому структурна перебудова економіки має здійснюватися шляхом переходу від індустріально-аграрної моделі екстенсивного типу до конкурентоспроможної, інноваційної ринкової економіки інтенсивного типу (орієнтованої як на зовнішній, так і внутрішній ринок), де враховується повна економічна вартість використаних ресурсів і передбачається їх відновлення. Прадун В.П., Красовська Н.С., Лебідь В.М., Кондіус І.С., Шкарупа О.В. виділяють значення екологічної складової у становленні концепції сталого розвитку через перебудову всього господарського комплексу та подолання нерациональної структури його територіальної організації. Щодо визначень Борщука Є.М., Фещенка В.П., Сизоненка О.А., М. Томаса, то ключовою вимогою для досягнення соціальної справедливості є подолання нерівності в доступі до соціальних благ. Досягненню зазначеного сприятиме також реалізація одного з основоположних прав громадян – права на участь у прийнятті рішень, що є важливим чинником соціальної згуртованості та розвитку соціального капіталу й соціальних інститутів.

Отже, під сталим розвитком слід розуміти процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь. Найважливішим кроком становлення концепції сталого розвитку є усвідомлення сутності сталого розвитку і прийняття нормативно – правових актів щодо його впровадження.